

**Lägesrapport om hedersrelaterat våld
och förtryck mot barn och unga med
fokus på utreseförbud**

Augusti 2022

start.stockholm

Lägesrapport om hedersrelaterat våld och förtryck mot barn och unga
med fokus på utreseförbud
Augusti 2022

Dnr: 3.1.1–278/2022

Utgivningsdatum: augusti 2022

Utgivare: Socialförvaltningen i Stockholms stad

Kontaktperson: Didara Muradova

Innehåll

Inledning	3
Bakgrund	3
Vad är hedersrelaterat våld och förtryck	4
Syfte, mål och förväntade resultat av budgetuppgiften	4
Disposition	5
Arbetet med uppgiften	6
Synpunkter från socialtjänstens chefsnätverk	6
Utbildningsförvaltningens arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck med fokus på utreseförbud utifrån budgetuppgiften.	7
Kompetenshöjande insatser för stadens socialtjänst	8
Origos kampanj, informationsbrev och utvärdering	9
Rutin om utreseförbud och tillfälligt utreseförbud mot barnåktenskap och könsstympning	10
Negativa konsekvenser med anledning av pandemin	11
Förebyggande arbete och upptäckt av tidiga signaler	13
Avslutning	13
Bilagor	16
Referenser	17

Inledning

I denna rapport redogörs för det arbete som pågår hittills under året inom ramen för fyra olika budgetuppdrag rörande hedersrelaterat våld och förtryck mot barn och unga med fokus på utreseförbud.

Arbetet mot dessa typer av våld och förtryck är omfattande i Stockholms stad, och sker till största delen inom ramen för Stockholms stads program mot våld i nära relation, hedersvåld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella ändamål och sexuellt våld oberoende relation 2021-2025.

Bakgrund

Barn och unga har rätt till en trygg uppväxt. Om barn och unga riskerar att utvecklas ogynnsamt har samhället ansvar att se till att de får det skydd och stöd de behöver. Arbetet med att bekämpa hedersrelaterat våld och förtryck är prioriterat i Stockholms stad, och en viktig del av stadens program mot våld i nära relation, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella ändamål och sexuellt våld oberoende relation 2021-2025. Sedan 1 juli 2020 har nya bestämmelser om utreseförbud och tillfälligt utreseförbud trätt i kraft för att skydda barn från att föras utomlands i syfte att ingå barnäktenskap eller könsstympas. Socialnämndens budgetuppdrag inom området rörande barn och unga för år 2022 är följande:

- Socialnämnden ska tillsammans med stadsdelsnämnderna stärka kompetensen kring barn som misstänks ha förts utomlands.
- Socialnämnden ska tillsammans med stadsdelsnämnderna följa upp rutiner och kompetens för anmälan om utreseförbud för barn som riskerar att föras utomlands i syfte att ingå barnäktenskap eller utsättas för könsstympning.
- Socialnämnden ska inom ramen för arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck aktivt arbeta för att förhindra barnäktenskap, arrangerade äktenskap och uppfostringsresor och fortsätta genomföra kompetenshöjande insatser om könsstympning och om barn- och tvångsäktenskap.
- Socialnämnden, utbildningsnämnden och stadsdelsnämnderna ska utvärdera arbetet kring barn som riskerar att föras utomlands i syfte att ingå barnäktenskap eller könsstympning.

Vad är hedersrelaterat våld och förtryck

Hedersrelaterat våld och förtryck utövas för att bevara eller återupprätta en persons eller familjs, släkts eller annan liknande grupps heder. Hedersrelaterat våld bygger på en föreställning om heder som inbegriper ett helt kollektiv, inte enbart en enskild person. Var och en som ingår i kollektivet/gruppen är alltså inte bara ansvarig för sin egen heder utan även för de andras, och kan genom sitt agerande anses skada en annan gruppmedlems eller hela gruppens heder. Flickor och kvinnor är mer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck men även pojkar och män kan vara utsatta ¹.

Syfte, mål och förväntade resultat av budgetuppdragen

Syftet med rapporten är att redovisa vad som har gjorts inom ramen av budgetuppdragen. Socialförvaltningens mål för 2022 budgetuppdragen är:

- Att medarbetare och chefer inom myndighetsutövning och öppenvård inom följande verksamhetsområden BoU, vuxna, försörjningsstöd, funktionshinder, socialpsykiatri, Relationsvårdsteam (RVT) och Relationsvårdscentrum (RVC) har genomgått webbkurs Heder och därmed har fått grundläggande kännedom och kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck (HRV), könsstymning och barn – och tvångsäktenskap.
- Att medarbetare och chefer inom olika socialtjänstområden får grund och fördjupningsutbildning om barn och – tvångsäktenskap och könsstymningen genom Origo, resurscentrum mot hedersrelaterat förtryck och våld.
- Att medarbetare och chefer i stadens socialtjänst får grundläggande föreläsning i den nya lagstiftningen om barn- och tvångsäktenskap genom Origo.

---

¹ Bedömning av hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i nära relationer. Socialstyrelsen, november 2021. Artikelnummer: 2021-11-7606.

- Att medarbetare och chefer i stadens socialtjänst får en kompetenshöjande utbildning kring barn och unga som förts ut ur landet mot sin vilja via Origo och Utrikesdepartementet (UD).
- Att vid behov, om det blir aktuellt, och utöver ovanstående punkter erbjuda fördjupad utbildning från externa aktörer om HRV, könsstymning och barn – och tvångsäktenskap.
- Att sprida den nya framtagna rutinen om utreseförbud till samtliga berörda inom socialtjänst som kan komma i kontakt med ungdomar och handlägger ärenden med kopplingar till utreseförbud.

Socialförvaltningens arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck (HRV) är främst fokuserat på följande block:

➤ Kompetenshöjande insatser

1. Grund och fördjupningsutbildningar i syfte att medvetandegöra frågan och ge kunskap.
2. Riktade utbildningar utifrån behov. Syftet är att öka kunskap och kompetens i verksamheten.

➤ Utveckla rutiner och arbetssätt

1. Identifiera rutiner och arbetssätt som saknas, vad behöver utvecklas?
2. Framtagande av rutin om utreseförbud/tillfälligt utreseförbud.
3. Ta fram rutin så att medarbetaren vet hur denna ska agera vid misstanke om HRV.

➤ Uppföljning och utvärdering

1. Utvärdering efter varje genomförd utbildning/föreläsning/workshop.
2. Kontinuerliga avstämningar i olika chefsnätverk för att undersöka hur processen fortlöper.
3. Kontinuerliga avstämningar med samverkanspartners för att identifiera framgångsfaktorer och utvecklingsmöjligheter.

Disposition

Arbetet inom de olika uppdragen redovisas i de följande avsnitten. Först, i avsnittet ”Synpunkter från socialtjänstens chefsnätverk”, redogörs för hur arbetet med utreseförbud ser ut i stadens

socialtjänst och vilka behov chefer inom myndighetsutövning lyfter fram. I avsnittet ”Utbildningsförvaltningens arbete mot HRV och utreseförbud” ges en kort lägesrapport över budgetuppgifterna och hur samverkan med stadsdelsförvaltningarna ser ut. Därefter redogörs budgetuppgifterna för sig utifrån respektive underrubriker. Rapporten avslutas med några slutsatser över arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck och vad som behöver utvecklas över tid.

Arbetet med uppgifterna

Socialförvaltningen har inom ramen för budgetuppgifterna samverkat med utbildningsförvaltningen samt med stadsdelsförvaltningarna via socialförvaltningens stadsövergripande chefsnätverk för enhetschefer och biträdande enhetschefer inom myndighetsutövning barn och unga.

För att samla erfarenheter gällande de aktuella uppgifterna har kontakt tagits med Origo, Stockholm Barnahus, juridiska avdelningen vid stadsledningskontoret och även socialförvaltningens utredare som arbetar med våld i nära relation (VINR) och hedersrelaterat våld och förtryck (HRV) respektive barn och ungdomsfrågor. Avstämningsmöten med ansvariga inom utbildningsförvaltningen har genomförts under arbetets gång. Socialförvaltningens utredare har även tagit del av flera rapporter och dokument som berör området för att få en nyanserad bild och samla ytterligare information och kunskap kring området.

Synpunkter från socialtjänstens chefsnätverk

Det finns idag två ärenden eller beslut om utreseförbud eller tillfälligt utreseförbud i stadens socialtjänst. Det finns också ärenden i staden gällande barn och unga som omhändertagits med stöd av LVU där orsakerna handlat om hedersrelaterad problematik. En anledning som har framförts, utifrån att det är få ärenden med kopplingar till utreseförbud, är att socialtjänsten inte haft kännedom om eller fått in fler orosanmälningar som man har behövt ta ställning till. Det finns idag flera goda exempel i staden på förebyggande arbete som bedrivs mot hedersrelaterat våld och förtryck men ett bekymmer kan vara att socialtjänsten blir aktuella när det redan har gått för långt. Ett förbättringsområde som lyfts är att det vore önskvärt att socialtjänsten kan komma i kontakt med barn och unga i tidigare skede så man kan hjälpa dem på bästa sätt. Cheferna inom myndighetsutövning ser ett behov av att förskolor, skolor och uppsökande verksamheter såsom fält och fritid får ökad

kunskap och kännedom om att upptäcka barn och unga som lever i hederskontext och riskerar att föras utomlands mot sin vilja. Vidare framförs vikten av att agera i tid vid misstanke om att barn eller ungdom riskerar att utsättas för hedersrelaterat förtryck och våld och att personal inom skola och uppsökande verksamheter blir bättre på att omgående kontakta socialtjänsten vid oro.

Socialstyrelsen har nyligen tagit fram ett bedömningsstöd² i arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck vilket framförs som positivt av både chefer och medarbetare inom stadens socialtjänst inom myndighetsutövning. Det har hittills inte funnits något bedömningsstöd på nationell nivå för att upptäcka hedersvåld och bedöma risk för framtida våld specifikt för utredningar för barn och unga inom socialtjänsten. Förvaltningens ambition är att sprida kunskapen om bedömningsstödet och webbutbildningen³ som Socialstyrelsen har tagit fram och på så sätt bidra till ytterligare kunskap och erfarenhet kring frågan.

Utbildningsförvaltningens arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck med fokus på utreseförbud utifrån budgetuppdragen.

Utbildningsförvaltningen har i samarbete socialförvaltningen haft en riktad kampanj mot rektorer och skolor där fokus har varit att uppmärksamma utbildningsnämndens nya handlingsplan *Våga fråga, lyssna och agera!* och den nya lagstiftningen som gäller kring utreseförbud. Syftet med kampanjen var även att uppmärksamma skolorna på Origos kampanj kring hedersrelaterat våld och förtryck riktad till ungdomarna på sociala medier.

Utöver detta har 43 medarbetare från 22 olika skolor och förvaltning deltagit på den konferens som arrangerades av Origo och Utrikesdepartementet i april. Konferensens syfte var att öka kunskaperna kring utreseförbud, ge information om aktuell lagstiftning samt ge ökade kunskaper om arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck. Medarbetare på skolor och förvaltning har under våren deltagit på andra utbildningar och föreläsningar om arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck arrangerat av Origo eller förvaltning.

Det pågår planering och diskussioner mellan utbildningsförvaltningen och Origo om att ta fram en anpassad

---

² Bedömning av hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i nära relationer. Socialstyrelsen, november 2021. Artikelnummer: 2021-11-7606.

³ [Ny fördjupad utbildning om hedersrelaterat våld och förtryck - Socialstyrelsen](#)

utbildning riktad till skolpersonal. Utbildningen ska innehålla grundläggande kunskaper om arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck, kunskaper om aktuell lagstiftning och hur skolan kan arbeta förebyggande och kunskapshöjande med elever i undervisningen.

Utbildningsförvaltningen har även uppdaterat stödet till skolorna på intranätet gällande lagstiftning och information om utreseförbud.

Under året pågår ett fortsatt arbete med att implementera och göra handlingsplanen *Våga fråga, lyssna och agera!* känd bland rektorer, elevhälsans medarbetare, lärare och medarbetare på förvaltningen.

Kompetenshöjande insatser för stadens socialtjänst

Socialnämnden ska tillsammans med stadsdelsnämnderna stärka kompetensen kring barn som misstänks ha förts utomlands.

Socialnämnden ska inom ramen för arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck aktivt arbeta för att förhindra barnäktenskap, arrangerade äktenskap och uppfostringsresor och fortsätta genomföra kompetenshöjande insatser om könsstympling och om barn- och tvångsäktenskap.

Socialförvaltningen har under de senaste åren anordnat flertalet kompetenshöjande insatser mot hedersrelaterat våld och förtryck med fokus på utreseförbud och tillfälligt utreseförbud.

Kompetenshöjande insatser har anordnats i samverkan mellan kompetenscenter barn och unga, Origo, Stockholm Barnahus och juridiska avdelningen. De kompetenshöjande insatserna har överlag varit mycket uppskattade och medarbetarna inom staden har i utvärderingarna lyft att kunskapen är nödvändig och ger förutsättningar för socialtjänstens medarbetare att få kunskap om lagstiftningen och tillämpa den på rättssäkert sätt. Ett inspel som framkom under de kompetenshöjande insatserna, som även togs upp i de olika chefsnätverken, är vikten av att fortsätta arbetet med att implementera lagstiftningen i det ordinarie arbetet och ta fram rutiner och checklistor med fokus på utreseförbud och tillfälligt utreseförbud vilket förvaltningen har tagit hänsyn till. Enheten har även spridit information om Origos utbildningsinsatser såsom grundutbildningen *”De säger att jag är en skam för familjen”* samt konferensen *”Konferensen om barn och unga som förts ut ur landet mot sin vilja”* som arrangeras i samverkan med Utrikesdepartementet.

Det finns fortsatt ett stort behov av kompetenshöjande insatser om hedersrelaterat våld och förtryck och utreseförbud med fokus på barnäktenskap och könsstympning. Utvärderingen av insatserna visar att majoriteten av deltagarna är nöjda. De uppger att de har fått ny kunskap kring nya lagstiftningen om utreseförbud. Vidare framkommer att kompetenshöjande insatser har lett till ökad kunskap om praktiska verktyg och metoder. Socialförvaltningen kommer därför anordna flera kompetenshöjande insatser under året både för medarbetare och chefer inom myndighet och öppenvårdsverksamheter. Förvaltningen har även ambition att anordna en halvdagsutbildning med fokus på uppfostringsresor där bland annat UD kommer att bjudas in och delge sina kunskaper och erfarenheter kring området.

För att förhindra att barn och unga förs utomlands för att utsättas för barnäktenskap eller könsstympning har flera statliga myndigheter på uppdrag av regeringen tagit fram en gemensam vägledning vid hedersrelaterad brottslighet⁴. Vägledningen riktar sig till yrkesverksamma inom socialtjänst, skola, polis och hälso- och sjukvård. Vägledningen tar sin utgångspunkt i den utsatthet som drabbar barn, unga och vuxna som riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck. Förhoppningen är att vägledningen ska vara ett konkret stöd för att förhindra att personer förs utomlands för att utsättas för olika typer av hedersrelaterad brottslighet. Vägledningen lanserades den 2 juni 2022 av nationella kompetensteamet mot hedersrelaterat våld och förtryck (härefter Nationella kompetensteamet). Socialförvaltningen ska sprida vägledningen till stadens socialtjänst och vid behov anordna workshops utifrån innehåller i vägledningen.

Origos kampanj, informationsbrev och utvärdering

Socialförvaltningen tillsammans med utbildningsförvaltningen har årligen uppmärksammat Origos kampanj mot hedersrelaterat våld och förtryck. Kampanjen har annonserats på Instagram och Snapchat. Syftet med kampanjen är att nå ut till fler ungdomar i länet med information om att Origo finns som stöd med förhoppning om att fler ungdomar som inte vågar söka stöd kontaktar dem. Målgruppen för kampanjen är alla unga mellan 13-26 år som begränsas av hedersnormer och bor i Stockholms län.

---

⁴ Myndighetsgemensam vägledning vid hedersrelaterad brottslighet - Att agera och ge stöd och skydd när barn och vuxna riskerar att bli eller har blivit bortförda till utlandet i syfte att utsättas för hedersrelaterad brottslighet. Länsstyrelsen Östergötland, Rapportnr: 2022:23.

Under kampanjperioden har utbildningsförvaltningen skickat ett informationsbrev till Stockholms stads skolors rektorer om vikten av att agera i tid vid misstanke om att barn eller ungdom riskerar att leva under hedersnormer. Skolans personal uppmanades att omgående kontakta socialtjänsten vid misstanke om eller förekomst att ett barn eller ungdom lever i en hederskontext.

Socialförvaltningen har skickat ut ett informationsbrev till yrkesverksamma som arbetar i socialtjänsten med information om att de kan märka ett ökat inflöde av orosanmälningar kring hedersrelaterat våld och förtryck under och strax efter kampanjen lanserades. De verksamheter som primärt var berörda är socialtjänsten, ungdomsmottagningarna och skolorna som behöver ha beredskap för att fler elever kan komma att söka kontakt den närmsta tiden med oro kring hedersrelaterat våld och förtryck.

Samarbetet med Länsstyrelsen i Stockholms län och Marie Cederschiöld Högskola som har i uppdrag att utvärdera Origos samtalsmetodik pågår. Utvärderingen har pågått sedan hösten 2020 genom intervjuer med både medarbetare och ungdomar samt enkäter till ungdomar. Origo har som mål att ta fram en dokumenterad samtalsmetod med utvärderingen som grund. Origo i samverkan med Länsstyrelsen i Stockholm kommer att arrangera en konferens för länet i slutet av september 2022, där resultatet från utvärderingen som forskningen har tagit fram kommer att vara i fokus.

Origos dokumenterade samtalsmetod för stöd- och rådgivningssamtal beräknas bli klar senare under hösten 2022. När denna är klar kommer Origo att erbjuda fördjupade utbildningsdagar till yrkesverksamma som har stöd och rådgivningssamtal med målgruppen 13-26 år i länet. Dessa utbildningsdagar kommer med stor sannolikhet att kunna erbjudas tidigast under våren 2023.

Rutin om utreseförbud och tillfälligt utreseförbud mot barnäktenskap och könsstympning.

Socialnämnden ska tillsammans med stadsdelsnämnderna följa upp rutiner och kompetens för anmälan om utreseförbud för barn som riskerar att föras utomlands i syfte att ingå barnäktenskap eller utsättas för könsstympning.

Det är sedan tidigare straffbart att tvinga någon att ingå äktenskap, äktenskapsliknande förbindelser eller att könsstympas. Från den 1 juli 2020 gäller bestämmelsen om det nya brottet barnäktenskapsbrott. Till skillnad från brottet äktenskapstvång behöver det inte ha förekommit något olaga tvång, eller utnyttjande av offrets utsatta situation, för att döma för barnäktenskapsbrott. Det är också straffbart att försöka, förbereda och stämpla samt att underlåta att avslöja eller förhindra könsstympning. Om ett barn har förts ut ur Sverige för att ingå äktenskap eller äktenskapsliknande förbindelse eller könsstympas, har Sverige begränsade möjligheter att agera. Det är därför viktigt att förebygga och förhindra att så sker. Den 1 juli 2020 infördes ny lagstiftning i LVU som ger stadsdelsnämnden möjlighet att agera till skydd för barn som riskerar att föras utomlands för att ingå barnäktenskap eller könsstympas⁵.

Socialförvaltningen har tagit fram en rutin med tillhörande checklista om utreseförbud och tillfälligt utreseförbud mot barnäktenskap och könsstympning.⁶ Syfte med rutinen är att säkerställa enhetlighet, rättssäkerhet och effektivitet vid ansökan om utreseförbud och beslut om tillfälligt utreseförbud. Rutinen är ett komplement till gällande lagstiftning och Socialstyrelsens meddelandeblad.⁷ Rutinen riktar sig till socialsekreterare, gruppleddare och chefer som arbetar med myndighetsutövning inom BoU. Förvaltningen har spridit rutinen på stadens intranät och via berörda chefsnätverk. Flera utbildningsinsatser kommer att anordnas under 2022 i syfte att implementera rutinen.

Negativa konsekvenser med anledning av pandemin

Socialnämnden, utbildningsnämnden och stadsdelsnämnderna ska utvärdera arbetet kring barn som riskerar att föras utomlands i syfte att ingå barnäktenskap eller könsstympning.

I sin årsrapport lyfter Nationella kompetensteamet pandemins konsekvenser som har haft negativ påverkan på så vis att yrkesverksamma haft färre direkta kontakter med ungdomar under

⁵ Se 4 kap. 4 c § tredje stycket brottsbalken, BrB (1962:700), se även prop. 2019/20:131.

⁶ Se bilaga 1: Rutin om utreseförbud och tillfälligt utreseförbud mot barnäktenskap och könsstympning Socialförvaltningen i Stockholms stad, februari 2022. Dnr: 3.1.1–62/2022

⁷ Utreseförbud och barnäktenskapsbrott m.m. – Ökat skydd mot hedersrelaterad brottslighet. Nr 4/2020. Juni 2020.

pandemin.⁸ Nationella kompetensteamet ser en minskning av samtal till deras stödtelefon både vad gäller från yrkesverksamma som möter utsatta individer och från de som själva är eller riskerar att bli utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. Detta är något som Origo också har uppmärksammat i sin verksamhet under pandemitiden. Vidare framgår av rapporten att de yrkesverksamma som ringer till stödtelefonen lyfter frågor och funderingar om akuta ärenden där någon redan lever i utsatthet. Sällan eller aldrig gäller det frågor eller situationer rörande förebyggande insatser eller långsiktigt stöd. Detta påverkar även valet av insatser och åtgärder som kan vara aktuella och lämpliga i varje enskild fall. Olika typer av förebyggande åtgärder kan inte vidtas i dessa fall, mer än att förebygga fortsatt utsatthet, utan fokus måste ligga på skyddande och stödjande insatser. Det kan konstateras att erfarenheter som framhålls av Nationella kompetensteamet överensstämmer med den beskrivning som framhållits av stadens socialtjänst inom myndighetsutövningen. Socialtjänstens chefer och medarbetare beskriver att de är rustade att hantera ärenden av akuta och skyddsbehövande karaktär och de ser behov av att de kompetenshöjande insatserna som erbjuds även bör riktas till samverkanspartner såsom skola/fält/fritid/ungdomsmottagningar. Dessa professioner möter barn och unga i sitt dagliga arbete och kan uppmärksamma och se tidiga signaler gällande hedersrelaterat våld och förtryck och risk för att något barn eller ungdom kan föras utomlands mot sin vilja i syfte att ingå barnäktenskap eller utsättas för könsstympning. Vikten av att agera i tid och upprätta orosanmälningar av yrkesverksamma som arbetar i förskolor/skolor/fält och fritid är något som också lyfts från socialtjänstens medarbetare så att de i sin tur kan göra skyddsbedömningar och ta ställning till möjliga tidiga insatser som kan vara aktuella för det enskilda barnet eller ungdomen.

Enligt Nationella kompetensteamet har pandemins konsekvenser med distansundervisning och färre kontakter från barn och ungdomar med yrkesverksamma inneburit att barn och unga inte varit aktuella inom socialtjänstens verksamheter i samma utsträckning. En annan anledning kan vara att pandemins inverkan kring restriktioner och avrådan om att resa utomland har inneburit att det inte funnits skäl till oro att ett barn/ungdom skulle riskeras att resa utomlands mot sin egen vilja. Avsaknaden av orosanmälningar och kännedom om att barn och unga riskerar att föras utomlands mot sin vilja gör att det i dagsläget är svårt att utvärdera arbetet kring barn som riskerar att föras utomlands i syfte att ingå barnäktenskap eller könsstympning.

---

⁸ Årsrapport. Nationella kompetensteamet mot hedersrelaterat våld och förtryck-
verksamheten under 2020. Länsstyrelsen Östergötland 2021. Dnr: 801-19172-2020.

Förebyggande arbete och upptäckt av tidiga signaler

Socialnämnden ska inom ramen för arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck aktivt arbeta för att förhindra barnnäktenskap, arrangerade äktenskap och uppfostringsresor och fortsätta genomföra kompetenshöjande insatser om könsstymning och om barn- och tvångsäktenskap.

Förvaltningen ser behov av att arbeta med förebyggande och främjande stödinsatser kring ärenden med kopplingar till hedersrelaterat våld och förtryck. I de kompetenshöjande insatser som erbjuds till yrkesverksamma framhålls vikten av att identifiera och agera i tid samt vara vaksamma på möjliga varningstecken. Dessa varningstecken kan signalera att barnet eller den unge lever i en hederskontext och/eller riskerar att föras utomlands mot sin vilja. Det är också viktigt för yrkesverksamma att förstå och veta hur ingången till socialtjänsten kan se ut beroende på om det handlar om ett barn eller en ungdom/ung vuxen som behöver ha stöd och skydd från socialtjänsten. Socialförvaltningen har därför tagit fram en rutin om hur yrkesverksamma behöver agera vid misstanke om utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck och utreseförbud. Rutinen används i utbildningssyfte i samband med anordnande av diverse utbildningar, föreläsningar och workshops. Rutinen bifogas i lägesrapporten som bilaga 2⁹.

Avslutning

Staden har som mål att alla barn och unga som riskerar att leva ogynnsamt och som är i behov av stöd och insatser från socialtjänsten ska få det. För att uppnå detta krävs nära samverkan mellan skola och socialtjänst. Socialtjänsten har flera verksamheter som kan vara aktuella för att ge stöd och hjälpinsatser och bedömningar om lämplig insats görs i varje enskilt fall. Vilka öppenvårdsinsatser som finns i staden framgår av den kartläggning av öppenvårdsinsatser som socialförvaltningen gjorde under år 2018¹⁰. Flera av de stödinsatser som presenteras i kartläggningen

⁹ Rutin att upptäcka och agera mot hedersrelaterat våld och förtryck och utreseförbud. Dnr: 3.1.1–470/2022.

¹⁰ Öppenvård barn, unga och familj. Kartläggning av omfattning och inriktning. Socialförvaltningen i Stockholms stad, januari 2019. Dnr: 3.1.1–232/2018

kan även vara aktuella för målgruppen barn och unga utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck.

Ett önskemål som framkommit under arbetets gång är att erbjuda riktade utbildningar främst inom skola och uppsökande verksamheter där medarbetare kommer i direkt och daglig kontakt med barn och unga. Utbildningar där medarbetare får lära mer om hedersrelaterat våld och förtryck, blir bättre på att upptäcka och agera i tid när ett barn eller en ungdom riskerar leva i en hederskontext eller riskerar att lämna landet mot sin vilja i syfte att bli bortgift eller könsstympas. Socialförvaltningen har i budget 2022 fått i uppdrag att stärka kompetensen kring barn och unga som misstänks ha förts utomlands och även fortsätta erbjuda kompetenshöjande insatser för målgrupperna. Detta ligger i linje med önskemål som framkommit under detta uppdrag och även i arbetet med flertalet andra uppdrag där samverkan mellan skolan och socialtjänsten är prioriterat.

Arbetet med främjande och förebyggande insatser är något som framhålls av både chefer och medarbetare inom socialtjänsten. Det saknas forskningsöversikter om förebyggande arbete och riskhantering för hedersrelaterat våld och förtryck i kontexter som är överförbara till svenska förhållanden. Detta är något som Forte har kommit fram till när de genomförde en kartläggning av forskningen inom områden våld i nära relation och hedersrelaterat våld och förtryck¹¹. Uppdraget är en del av regeringens åtgärds paket för att stärka det förebyggande arbetet mot våld, och bekämpa mäns våld mot kvinnor. Utgångspunkten i denna rapport var att våld är en komplex företeelse, vars orsaker kan förstås av hur faktorer på individnivå, relationsnivå, samhällsnivå och strukturnivå samspelar och interagerar med varandra. Trots det så har det skett en hel del positiv utveckling på området. Det finns en viss samsyn inom flera myndigheter och organisationer om att våld och förtryck är något som hela samhället behöver arbeta med. Inom rättsväsendet har det skett flera skärpta lagkrav som har kommit till stånd såsom regler om utreseförbud i lagen om vård av unga (LVU). Lagen ska skydda barn och unga från att föras utomlands i syfte att ingå barnäktenskap eller könsstympas. Från 2020 blev det också straffbart att tillåta barn att ingå ett äktenskap och en ny lag för särskilt hedersbrott har nyligen införts. År 2021, tillsattes en statlig utredning för att undersöka förekomsten av oskuldskontroller och utredningen ska se över om dessa ska kriminaliseras.

Trots avsaknaden av forskning inom området finns det ett flertal goda exempel på verksamheter inom socialtjänsten som arbetar riktat med målgruppen barn och familjer som lever i en

---

¹¹ Förebyggande arbete och riskhantering av våld i nära relation och hedersrelaterat våld och förtryck. En systematisk kartläggning. Forte-forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd. ISBN: 978-91-88561-42-8

hederskontext eller befinner i en miljö präglad av kontroll, förtryck och begränsningar. Detta arbete sker både utifrån det förebyggande och främjande arbete tillsammans med familjerna och även med nyanlända familjer som kommer till staden. Några goda exempel på sådana verksamheter som finns inom Stockholms stad är bland annat Origo och Stockholm Barnahus. En annan är Kruton som är stadens skyddade HVB boende i egen regi för flickor (under 18 år) och kvinnor som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. För unga vuxna och vuxna individer är verksamheterna Relationsvåldsteam (RVT) och relationsvåldscenter (RVC) aktuella. Staden erbjuder även föräldraskapsstöd i grupp för föräldrar som har barn mellan 0-18 år, är född i ett annat land, och vill veta mer om att vara förälder i Sverige. Föräldraskap i Sverige tar upp viktiga teman som rör barn och familjeliv i Sverige i en aktuell utvärdering¹² som genomfördes för programmet Föräldraskapsstöd i Sverige visar att nyanlända föräldrar som deltagit i träffarna har fått en ökad tillit till socialtjänst och sjukvård samt en större kunskap om vilket stöd de kan få. Föräldrar har blivit tryggare i hur de kan sätta gränser för barn i enlighet med svensk lag. Det syns en positiv förändring när det gäller uttryck av hedersrelaterad kultur.

Sammanfattningsvis är förvaltningens bedömning att:

- Stadens chefer och medarbetare som arbetar inom socialtjänstens olika verksamheter har god kunskap om hedersvåld men stadsdelsförvaltningarna lyfter att kompetenshöjning ständigt är aktuellt, dels utifrån att medarbetarna behöver få påfyllning i ämnet och även att nya medarbetare börjar som ska arbeta med frågan.
- Flera lagförslag har trätt i kraft vilket är positivt. Den nya lagen om utreseförbud trädde i kraft den 1 juli 2020 men sedan dess har två beslut om utreseförbud fattats. Chefer och medarbetare i staden framför att orsaken till att det finns få ärenden med kopplingar till utreseförbud är bland annat att det inte har framkommit någon misstanke/oro till socialtjänsten om att ett barn eller en ung person riskerar att föras utomlands mot sin vilja i syfte att ingå äktenskap eller en äktenskapsliknande förbindelse eller könsstympas. En annan anledning kan vara att pandemins inverkan kring restriktioner att resa utomland har inneburit att det inte funnits skäl till oro att ett barn/ungdom skulle kunna riskera att föras utomlands mot sin egen vilja.
- Önskemål framförs av chefer och medarbetare inom staden om bättre samverkan mellan frivilligsektorn och skola/förskola samt andra berörda myndigheter kring upptäckt av hedersförtryck och våld och behov av

¹² Centrum för epidemiologi och samhällsmedicin och Karolinska Institutet. Slutrapport från uppföljningen av programmet Föräldraskap i Sverige. Stockholm 2021-12-20.

utreseförbud. Med större upptäckt och fler orosanmälan kan socialtjänsten bli bättre på att agera och vidta både akuta och mer långsiktiga åtgärder.

- Det finns inga självklara lösningar på hur samhället ska förhindra att ett barn/en ungdom begränsas av hedersnormer och/eller misstänks föras ut ur landet mot sin vilja. Genom tidig upptäckt skulle skola, socialtjänst och andra myndigheter dock ha större möjligheter att undvika det sker. En erfarenhet som framförs av chefer inom socialtjänsten är att yrkesverksamma som möter barn och unga i sitt dagliga arbete (såsom skola och fritid) många gånger har väntat alldeles för länge med att inkomma med orosanmälan och när de väl gör det så har det oftast gått så långt att socialtjänsten har behövt sätta in akuta skyddsåtgärder. Nu finns en bred enighet från chefer och medarbetare om att staden måste arbeta mer med kompetenshöjande insatser för medarbetare som är verksamma inom förskola/skola och uppsökande verksamheter som träffar barn och unga i sitt dagliga arbete. Det gäller att upptäcka och ta varningstecknen på allvar i ett tidigare skede.
- De barn och unga som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck och riskerar att föras ut ur landet i syfte att ingå barnnåtkenskap eller könsstympas är en mycket utsatt grupp, därför är det viktigt att veta mer om vad som kan vara till hjälp och vad som kan vara skadligt, hur man ska gripa in. Nu görs oftast en insats när ett barn eller en ung person redan har varit med om allvarlig utsatthet och det är ofta först när de själva berättar för någon utomstående som de får hjälp och stöd. Därför är det viktigt att se hur omgivningen kan bli bättre på att uppmärksamma barn och unga som lever i en hederskontext så att insatser kan göras tidigare.

Bilagor

- Bilaga 1. Rutin om utreseförbud och tillfälligt utreseförbud mot barnnåtkenskap och könsstympning Socialförvaltningen i Stockholms stad, februari 2022. Dnr: 3.1.1–62/2022.
- Bilaga 2. Rutin för att upptäcka och agera mot hedersrelaterat våld och förtryck och utreseförbud. Dnr: 3.1.1–470/2022.

Referenser

Bedömning av hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i nära relationer. Socialstyrelsen, november 2021. Artikelnummer: 2021-11-7606.

Centrum för epidemiologi och samhällsmedicin och Karolinska Institutet. Slutrapport från uppföljningen av programmet Föräldraskap i Sverige. Stockholm 2021-12-20.

Förebyggande arbete och riskhantering av våld i nära relation och hedersrelaterat våld och förtryck. En systematisk kartläggning. Forte-forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd. ISBN: 978-91-88561-42-8.

Stockholms stads program mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck 2021–2025, Mars 2020

Socialstyrelsens meddelandeblad: Utreseförbud och barnäktenskapsbrott m.m. – Ökat skydd mot hedersrelaterad brottslighet. Nr 4/2020. Juni 2020.

Årsrapport. Nationella kompetensteamet mot hedersrelaterat våld och förtryck-verksamheten under 2020. Länsstyrelsen Östergötland 2021. Dnr: 801-19172-2020.

Öppenvård barn, unga och familj. Kartläggning av omfattning och inriktning. Socialförvaltningen i Stockholms stad, januari 2019. Dnr: 3.1.1-232/2018